

- GERBNER, G. ym. Living with Television: The Dynamics of the Cultivation process. Teoksessa: BRYANT & ZILLMAN (eds.). Perspectives on Media Effects. Hillsdale, 1987.
- KASARI, H. Voiko television katsomisen määrää mitata luotettavasti. MTV, Sarja A 2/1981.
- KASARI, H. Elämäntyyli muuttajat televisioyleisön kuvaajina. MTV, Sarja A 2/1983.
- KASARI, H. & HAUKATSALO, J. Viewing Loyalty: Are There Any Predictable Patterns? MTV, Sarja A 2/1982.
- LAZARFELD, P. Radio and the Printed Page. New York, 1940.
- MEDRICH, E. Constant Television: A Background to Daily Life. Journal of Communication 29(1979):3, 171-176.
- LULL, J. The Social Uses of Television. Human Communication Research 6(1980):3, 197-209.
- MEYERSON, R. Social Research in Television. Teoksessa: ROSENBERG & WHITE (eds.). Mass Culture. London, 1957.
- McILWRAITH, R. & SCHALLOW, J. Adult Fantasy Life and Patterns of Media Use. Journal of Communication 33(1983):1, 78-91.
- McQUAIL, D. & WINDAHL, D. Communication Models. Singapore, 1981.
- NEWCOMB, H. Assessing the Violence Profile Studies of Gerbner and Gross. A Humanistic Critique and Suggestion. Communication Research 5(1978):3, 264-282.
- NOBLE, G. & FREIBERG, K. Discriminating between the Viewing Styles of the Commercial and ABC TV Viewer. Media Information Australia 36(1985):, 22-33.
- Van POECKE, L. Gerbner's Cultural Indicators. The System Is the Message. Teoksessa: WILTHOLT, G. & de BOCK, H. (eds.). Mass Communication Review Yearbook, Volume 1. Beverly Hills, 1980.
- PROKOP, D. Problems of Production and Consumption in the Mass Media. Media, Culture and Society (1983):5, 101-116.
- ROBINSON, J. Television and Leisure Time: Yesterday, Today, and (Maybe) Tomorrow. Public Opinion Quarterly 33(1969):2, 211-222.
- ROPER, B. Changing Public Attitudes toward TV and Other Media. 1959-1976. Communication 4(1978), 220-238.
- RUBIN, A. Television Use by Children and Adolescents. Human Communication Research 5(1979):2, 109-120.
- RUBIN, A. An Examination of Television Viewing Motivations. Communication Research 8(1981):2, 141-165.
- RUBIN, A. Ritualized and Instrumental Television Viewing. Journal of Communication 34(1984):3, 67-77.
- RUBIN, A. & RUBIN, R. Older Persons' TV Viewing Patterns and Motivations. Communication Research 9(1982a):2, 287-313.
- RUBIN, A. & RUBIN, R. Contextual Age and Television Use: Reexamining a Life-Position Indicator. Teoksessa: BURGOON, M. (ed.). Communication Yearbook 6, Beverly Hills, 1982b.
- SALOMON, G. & COHEN, A. On the Meaning and Validity of Television Viewing. Human Communication Research 4(1978):3, 265-270.
- SCHRAMM, W. & HUFFER, R. What Radio Means to Middleville. Journalism Quarterly 23(1946):2, 173-181.
- WARTELLA, E. et al. The Mass Media Environment of Children. American Behavioral Scientist 23(1979), 33-52.
- WATT, J. jr. Television Form, Content Attributes, and Viewer Behavior. Teoksessa: VOIGHT, M. & HANNEMAN, G. (eds.) Progress in Communication Sciences, vol. 1. Norwood, 1979.

Kokooma rauhaa

PEACE and communication. Media contribution to worldwide security and peace. Edited by Tapio Varis. Universidad para la Paz, San José, Costa Rica, 1986. 305 s.

Joillain kirjoilla on enemmän tekemistä lintujen kanssa kuin toisilla. Tällä enemmän; sen tunnuksena on maapalloa siipiensä suojassa pitävä kyyhky, sen toi-

mittajana on Varis ja luonnoitan se tuo mieleen aseteräksen keskellä värjötävän linnunpojan.

Mutta edetkäämme järjestyksessä. Kirja on jatkoa Unescon vuonna 1983 Nairobissa järjestämälle joukkotiedotuksen ja aseistariisunnan symposiumille. Se ei ole yhtenäinen tutkimus, vaan 16 kirjoittajan aiheiden ja näkökulmien ryväs, josta toimittajan ohjaava käsi pyrkii rakentamaan otsikonmukaisen kokonaisuuden. Suurin osa artikkeleista on katsauksen tapaisia, mikä selvittänee teoksen käyttötarkoituksen: alan ensimmäinen kokoomateos ja oppikirja.

Kokoomaluonteen vuoksi *Peace and communication* ei loppujen lopulta sisällä kovinkaan paljoa uutta tietoa. Toinen puute liittyy siihen, että po. tipumme on peräisin YK:n suurhautomosta. Alku-perä tuo osaan jutuista paneelinmakuista fraseologiaa ja "suuri on kaunista" -ajattelua, jossa tutkimuksen massiiviset ongelmanasettelut ja asetelmat vyöryttävät alleen ajattelun ja analyysin.

Mutta kirjassa on kuitenkin ripaus aitoa rauhan henkeä, jonka ansiosta antaa paljon anteeksi. Tuleehan se Keski-Amerikan sodan varjosta, Costa Ricasta, maasta jolla ei ole armeijaa (tosin sitäkin suuremmat poliisivoimat ...).

Tutkikaamme sitten lintumme tarkemmin.

Rinta

Kirjan sivumäärällisesti laajimman osan otsikko on *Tiedotusvälineet, rauha ja aseistariisunta*. Se johdattaa aiheesta kansainvälisillä foorumeilla käytyyn keskusteluun, alan tutkimustraditioon (sikäli kuin sellaisesta vielä voi puhua) sekä muutamiin erityisalueisiin: sisällönanalyttiseen tutkimukseen sekä varustelu-kielen pulmiin. Erillisesittelyn saa Walery Pisarekin johtama kansainvälinen vertailututkimus, jossa etsitään indikaattoreita tiedotusvälineiden "rauhansuuntautuneisuudelle" ja vertaillaan idän ja lännen sanomalehtien sotaa ja rauhaa koskevaa kirjoittelua.

Kiintoisimpia osan artikkeleista on Lutz P. Michelin katsaus Saksan liittotasavallan tutkimustilanteeseen ja rauhanliikkeen käsittelyyn tiedotusvälineissä. Michel kirjaa mm. joukon esimerkkejä siitä, miten toimittajia on painostettu

ja pakotettu kirjoittamaan rauhanliikkeen vastaisesti. *Ostfriesen-Zeitungin* päätoimittaja kirjoittaa alaisilleen, että "tulevina viikkoina emme kiinnitä mitään huomiota suunniteltuihin mielenosoituksiin, nimienkeruisiin ja vastaaviin toimiin". Toimittajat, jotka eivät ohjetta noudata "saavat kärsiä seuraukset". *Westdeutsche Zeitung* pakottaa toimittajat muistuttamaan lukijoille, että rauhanliike on kommunistien soluttamaa ja kommunismin tarkoitusperiä palvelevaa toimintaa. Ja niin edelleen.

Niinpä Liittotasavallassa on nähty se ihme, että toimittajat ovat julkisesti varoittaneet lukijoita virheellisistä tiedoista. Baden-Würtembergin järjestäytyneet toimittajat julkaisivat kirjelmän, jossa kerrottiin toimituksellisen johdon harjoittamasta sensuurista ja painostuksesta.

Glenn D. Hookin ja Pisarekin artikkelit varustelukielestä osoittavat, että kielen tutkimus on useimpia muita kirjan esittelemiä alueita kypsyneempää. Pisarekin huikein esimerkki "kuoleman sokeoroinnin" tekniikasta on Pentagonin yritys käyttää radioaktiivisen säteilyn mittana "auringonpaisteyksikköä" (sunshine units). Pisarekin tärkeä loppuhuomautus on seuraava: Vaarallisempaa kuin militarististen ilmausten pesiytyminen arkikieleemme on se, että sotilaallinen sanasto pyritään korvaamaan huomiota herättämättömillä siviili-ilmauksilla.

Hookin esimerkeistä kiinnostavin on kuvaus siitä, miten yhdysvaltalainen MX-ohjus sai uuden nimen "Peacekeeper" juuri silloin, kun rauhanliike oli voimansa huippukohdassa ja kongressin kiista ohjuksesta kiivas. Yhteys ei tosin jäänyt huomaamatta kongressissakaan. Erään puhujan sanoin: "Herra puhemies, jos tämä ase on 'Peacekeeper', silloin napalm on 'Hupihyytelö' ja Pentagon 'Fort Friendly'."

Koipi

Kirjan toinen ja toiseksi laajin osa on nimeltään *Institutional structures*. Se sisältää katsaukset varustelukulttuuriin, rauhanfilosofioihin, kansainväliseen viestintään ja tietovirtoihin. Mukana on pari tapaustutkimusta, toinen asevarustelua ja aseistariisuntaa koskevasta kirjoittelusta Nigeriassa, toinen brittitöimittäjien

sosiaaliturmisesta armeijan ajattelutapaan Falklandien sotaretkellä.

Oman esittelynsä saa myös Unescon 1985 valmistunut tutkimus **Foreign news in the media: International reporting in twenty-nine countries**, joka on tyypillinen esimerkki laajojen kansainvälisten vertailututkimusten ongelmista: suuri aineisto, suuri työ, pinnalliset tulokset.

David Morrisonin ja Howard Tumberin Falkland-artikkelin **Informal control of information** ydinajatus ilmenee seuraavasta erään toimittajan kertomuksesta: "Arvelen lopettaneeni erään jutun sanoilla 'Olemme askeleen lähempänä Stanleyta'. Olin joukkojen mukana, tarkoitan että olin emotionaalisesti heidän mukanaan. Halusin heidän voittavan".

Siipi

Peace and communication päättyy Variksen ja Johan Galtungin artikkeleihin päätöksellä **Suggestions and perspectives**. Varis tekee yhteenvetoa ja inventoi tulevia tutkimushaasteita. Hän ehdottaa että perustettaisiin kansainvälinen projekti tai tutkimusryhmä, joka loisi menetelmät asevarustelua ja aseistariisuntaa koskevan informaation jatkuvalla seurannalle. Työtä voisivat tehdä yhdessä toimittajat ja sisällönanalyysin asiantuntijat.

Tiedotustutkimuksen eri suuntaukset ovat jonkin verran pohtineet sodan kysymyksiä, mutta rauha on niille tuntematon. Varis päätyykin toteamaan: "Ei ole olemassa kelpoisia teoreettisia apuneuvoja ja ymmärrystä sen analysoimiseksi, minkälainen viestinnän rakenne ja käytäntö olisi erityisen hyödyllistä rauhan lujittamiseksi".

Galtung listaa omassa puheenvuorossaan opastuksensa "rauhanjournalismiin" pyrkiville toimittajille. Neuvot ovat tervejärkisiä, mutta tuskin yllättäviä: Tiedotusvälineiden on kuultava konfliktin eri osapuolia ja analysoitava yhteenoton juuria. Niiden on varjeltava itsenäisyytään ja varottava liikaa kansallismielisyyttä. Uutisia ei pidä ylenmäärin personoida ja on muistettava, että muutkin kuin kielteiset tapahtumat ovat uutisia. Toimittajien olisi syvennyttävä asevarustelun peruskysymyksiin ja selvennettävä hämäriä käsitteitä. On pidettävä mielessä asevarustelun kytkennät ihmiskunnan muihin globaaleihin ongelmiin ja niiden

ratkaisuyrityksiin.

Galtung muistuttaa vielä, että tiedotusvälineiden olisi kuvattava rauha nykyistä houkuttelevampana. Se ei ole vain sodan puuttumista, passiivinen ja pysähtynyt vaihe jännittävien ja dynaamisten sota-aikojen välissä. Rauha itsessään merkitsee aktiivisuutta, luovuutta ja kehitystä.

Heikki Luostarinen

Kohti kritiikin teoriaa

KÄMÄRÄINEN, Kauko. Taide ja kritiikki. Oulu, Kustannusosakeyhtiö Pohjoinen, 1986.

Sosiologi Kämäräinen on tavallaan vaatimaton: hän pitää kirjaansa tutkimuksena "enintään hyvin väljässä merkityksessä" (s. 98). Tarkemmin sanoen kyseessä on aiempaan teoriointiin ja siis lähtöisiin sekä myös omaan pohdiskeluun perustuva teoreettisen tutkimuksen eräänlainen esityö. Sellaisissa ei ole mitään anteeksi pyydyttävää.

Kämäräinen näkee taidekritiikin "osa-puolensa yhteytenä", mikä sanonta sisältyy jo yhden luvun otsikkoon. Hän on myös pukenut ylleen 'filosofian pakkopaidan' siinä mielessä, että hän hieman operoi tieto-opin peruskäsitteillä. Täysi objektiivisuus olisi hänelle "objektin eli tässä tapauksessa taiteen" (s. 99) mukaisuutta. Täydellisenä se ei ole saavutettavissa, mutta ihanteena se on Kämäräiselle hyvä. Objektiivisuutta lähestyvä kritiikko näkee oman toimintansa matkan päästä ja avartuu tajuamaan taiteen vaatimuksia subjektiivisia lähtökohtia laajemmin (s. 11).

Subjektiivisuutta Kämäräinen ei määrittele eikä ota kantaa kysymykseen, onko se täysimääräisenä edes mahdollinen. Sen sijaan hän tekee selväksi että se on hänelle huono ihanne, alkeistason kritiikkien ominaisuus joka "ilmenee niissä ylikorostuksina, suurieleisenä kaiken oikein tietämisenä, toisten nimittelynä jne." (s. 106).

Filosofisista lähtökohdistaan tekijä etenee moniin eri suuntiin, mutta ei mihinkään niistä kovin pitkälle, mikä